İç Güvenlik Fakültesi Dergisi

ISSN: 3108-7248
Yıl: 2026, **Cilt:** 1, **Sayı:** 1, **Haziran** 2026 s. 57-81 **Makale Türü:** Araştırma
Makalenin Geliş Tarihi: 13.04.2026 **Makalenin Kabul Tarihi:** 25.06.2026

Filipinler'de Çatışma Yönetimi ve Moro Barış Süreci

Sena Soylu[1]

Öz

Bu çalışma, Filipinler'in güneyinde uzun süredir devam eden Moro çatışmasını, çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması kavramları çerçevesinde incelemektedir. Çalışmada Filipinler'de yürütülen barış süreçlerinin bu iki kavramsal çerçeve içinde nasıl konumlandırılabileceği sorusuna odaklanılmaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu kavramları literatür temelinde tanımlayarak analitik bir çerçeve oluşturulmak ve Moro barış sürecini bu çerçeve üzerinden değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda, 1976 Tripoli Anlaşması, 1996 Nihai Barış Anlaşması ve 2014 Bangsamoro Kapsamlı Barış Anlaşması (CAB) nitel karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelenmektedir. Analiz, erken dönem barış girişimlerinin kurumsal yapıların sınırlılığı, kapsayıcılık eksiklikleri ve uygulama süreçlerinde karşılaşılan sorunlar nedeniyle daha çok çatışma yönetimi çerçevesi içinde değerlendirilebileceğini göstermektedir. Buna karşılık CAB, güç paylaşımı, temsilde çeşitlilik ve bazı yapısal sorunlara yönelik düzenlemeler içermesi bakımından daha kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Bununla birlikte çalışma, CAB'ın sunduğu bu çerçevenin de kalıcı barışı garanti etmediğini; kapsayıcılık sorunları, örgütler arası bölünmeler ve uygulama kapasitesine ilişkin sınırlılıkların sürecin kırılganlığını sürdürdüğünü ifade etmektedir. Bu bağlamda Moro Barış Süreci, çatışma yönetimi ile çatışmanın yatıştırılması arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığını ve kurumsal düzenlemelerin tek başına yeterli olmadığını gösteren bir örnek olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Moro, Çatışma Yönetimi, Çatışmanın Yatıştırılması, MILF, MNLF*

[1] Sena Soylu, Polis Akademisi, Doktora Öğrencisi, 0009-0005-3894-2698

Journal of Faculty of Homeland Security

ISSN: 3108-7248
Year: 2026, **Volume:** 1, **Issue:** 1, **June** 2026 p. 57-81 **Article Type:** Research
Received: 13.04.2026 **Accepted:** 25.06.2026

Conflict Management in the Philippines and the Moro Peace Process

Abstract

This study examines the long-standing Moro conflict in the southern Philippines within the framework of conflict management and conflict settlement. It focuses on how peace processes in the Philippines can be situated within these two conceptual frameworks. Accordingly, the study aims to develop an analytical framework by defining these concepts based on the literature and to evaluate the Moro peace process through this framework.

In this context, the 1976 Tripoli Agreement, the 1996 Final Peace Agreement, and the 2014 Comprehensive Agreement on the Bangsamoro (CAB) are examined through qualitative comparative analysis. The analysis indicates that earlier peace initiatives can largely be understood within the framework of conflict management due to limitations in institutional structures, lack of inclusivity, and challenges encountered during implementation processes. In contrast, the CAB presents a more comprehensive framework in terms of incorporating power-sharing arrangements, inclusive representation, and provisions addressing certain structural issues.

However, the study argues that the framework offered by the CAB does not guarantee sustainable peace. Issues such as lack of inclusivity, fragmentation among actors, and limitations related to implementation capacity continue to sustain the fragility of the process. In this respect, the Moro peace process is considered an example demonstrating that the relationship between conflict management and conflict settlement is not linear and that institutional arrangements alone are insufficient to ensure lasting peace.

Keywords: *Moro, Conflict Management, Conflict Settlement, MILF, MNLF*

Giriş

Modern çağın toplumsal ve siyasal krizlerinden biri olarak ortaya çıkan çatışmalar, yalnızca şiddetin yoğunluğu ile değil, aynı zamanda çözüm süreçlerinin karmaşıklığı ile de kamuoyunun gündeminde yer almaktadır. Etnik, dini ya da siyasi temelli ayrışmaların derinleştiği bölgelerde ortaya çıkan bu tür krizler, çoğu zaman yalnızca güvenlik sorunu değil; temsiliyet, eşitlik ve yönetişim eksenlerinde kökleşmiş bir sosyopolitik bunalımı da ifade etmektedir. Bu bağlamda Filipinler'in güneyinde uzun yıllar boyunca devam eden Moro çatışması, barış süreçlerinin yapısını ve çatışma yönetimini anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Sömürge dönemine uzanan tarihsel arka planı, çok kimlikli yapısı ve merkezileşme süreciyle gerginleşen Filipinler Devleti-Moro halkı ilişkileri, çatışmanın zeminini şekillendiren temel dinamikler arasında yer almıştır.

Bangsamoro bölgesinde yaşanan gelişmeler, belirli dönemlerde siyasal taleplerin örgütlü yapılar aracılığıyla şiddet eylemleri kullanarak dile getirilmesiyle dikkat çekmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren öne çıkan bu talepler, zamanla Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) ve ardından Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) gibi örgütlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu örgütler aracılığıyla Filipinler devletiyle yürütülen müzakere süreçleri, yalnızca çatışmanın şiddetini sınırlandırmak değil, aynı zamanda daha yapıcı ve kapsayıcı çözümler üretmek yönünde çeşitli aşamalardan geçmiştir. Bu yönüyle Moro meselesi, yalnızca bir güvenlik sorunu olarak değil, aynı zamanda siyasal temsil, kimlik tanınması ve yönetişim düzeyinde bir uzlaşma arayışının parçası olarak ele alınmalıdır.

Bu çalışmanın temel amacı, çatışma yönetimi (conflict management) ve çatışmanın yatıştırılması (conflict settlement) kavramları çerçevesinde Filipinler'deki çatışma sürecini değerlendirmektir. MNLF ve MILF ile yürütülen barış süreçleri, bu iki kavramın pratikte nasıl uygulandığını, hangi koşullarda başarılı ya da başarısız olduğunu gözlemlemek açısından elverişli örnekler sunmaktadır. Özellikle 1996 yılında MNLF ile imzalanan Nihai Barış Anlaşması ile 2014'te MILF ile varılan Kapsamlı Barış Anlaşması, bu kavramların somut uygulama alanlarına dönüştüğü iki önemli örnektir. Bu anlaşmalardan ilki, sınırlı temsil mekanizmaları ve kısıtlı halk katılımı nedeniyle çatışma yönetimi anlayışının sınırlarını yansıtırken; ikincisi, kapsayıcı müzakere süreçleriyle çatışmanın yatıştırılması yönünde nispeten güçlü bir tablo ortaya koymuştur.

Bu kapsamda çalışmada, ilk olarak çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması kavramları kuramsal düzeyde ele alınmakta; bu kavramların tanımı, kapsamı ve Filipinler'deki uygulama biçimleri üzerine bir kavramsal çerçeve sunulmaktadır. Ardından, Moro çatışmasının tarihsel arka planı incelenerek Bangsamoro halkının siyasi taleplerinin hangi toplumsal, siyasal ve tarihsel koşullarda şekillendiği ortaya konulmaktadır. Devamında, MNLF ve MILF'nin doğuşu, örgütsel yapı-

ları ve devletle yürüttükleri barış süreçleri ayrıntılı biçimde değerlendirilmekte; özellikle 1996 Nihai Barış Anlaşması ile 2014 Kapsamlı Barış Anlaşması karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Böylece hem çatışmanın dönüşüm süreci hem de iki farklı barış deneyiminin sunduğu çıkarımlar üzerinden, çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması kavramlarının Filipinler örneğinde nasıl somutlaştığı analiz edilmektedir.

Çalışmanın literatüre katkısı ise iki yönlüdür. İlk olarak, Moro barış süreci çoğunlukla özerklik, etnik çatışma veya barış anlaşmalarının başarısı bağlamında incelenirken, bu çalışma süreci çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması kavramları üzerinden değerlendirmektedir. İkinci olarak çalışma, 1976, 1996 ve 2014 anlaşmalarını aynı analitik çerçevede karşılaştırarak Filipinler örneğinde barış girişimlerinin dönüşümünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Metodoloji

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Araştırmada, Filipinler'deki Moro barış sürecinin çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması kavramları çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla karşılaştırmalı tarihsel vaka analizi yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım, belirli bir siyasal sürecin farklı dönemlerde ortaya çıkan uygulamalarını ortak bir analitik çerçeve içerisinde incelemeye ve süreç içerisindeki süreklilikleri ile değişimleri ortaya koymaya olanak sağlamaktadır.

Araştırmanın inceleme birimlerini Filipinler hükümeti ile Moro hareketleri arasında gerçekleştirilen üç temel barış girişimi oluşturmaktadır. Bunlar 1976 Tripoli Anlaşması, 1996 Nihai Barış Anlaşması ve 2014 Bangsamoro Kapsamlı Barış Anlaşmasıdır (CAB). Söz konusu anlaşmalar, Moro barış sürecinin farklı aşamalarını temsil etmeleri ve devlet ile Moro hareketleri arasındaki ilişkinin dönüşümünü gözlemlemeye imkân tanımaları nedeniyle araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Bu doğrultuda her bir anlaşma kendi tarihsel bağlamı içerisinde değerlendirilmiş, ardından ortak ölçütler üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Araştırmada, barış anlaşmalarının resmî metinleri, akademik çalışmalar, uluslararası kuruluş raporları ve konuya ilişkin ikincil kaynakların sistematik incelenmesine dayanan nitel belge analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Bu kapsamda anlaşmaların içerikleri, müzakere süreçleri, uygulama mekanizmaları ve süreç sonrasında ortaya çıkan gelişmelere ilişkin değerlendirmeler incelenmiştir. Farklı kaynak türlerinden elde edilen verilerin birlikte değerlendirilmesi, araştırmanın analitik tutarlılığını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın analitik çerçevesi, çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması literatüründe öne çıkan temel tartışmalardan hareketle oluşturulmuştur. Bu doğ-

rultuda incelenen barış girişimleri dört temel ölçüt üzerinden değerlendirilmiştir. İlk olarak anlaşmaların şiddetin azaltılması ve çatışmanın kontrol altına alınmasına ne ölçüde katkı sağladığı incelenmiştir. İkinci olarak tarafların siyasal temsil taleplerine verilen karşılık değerlendirilmiştir. Üçüncü olarak özerklik, yönetişim ve güç paylaşımına ilişkin kurumsal düzenlemelerin kapsamı analiz edilmiştir. Son olarak ise anlaşmaların toplumsal kapsayıcılık düzeyi ve uygulama kapasitesi dikkate alınmıştır. Bu ölçütler aracılığıyla ilgili barış girişimlerinin çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması yaklaşımlarına hangi ölçüde karşılık geldiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Karşılaştırmalı analiz sürecinde yalnızca anlaşma metinleri değil, aynı zamanda bu anlaşmaların uygulanmasına ilişkin akademik değerlendirmeler ve süreç sonrasında ortaya çıkan siyasal gelişmeler de dikkate alınmıştır. Böylece anlaşmaların yalnızca normatif hedefleri değil, uygulama sonuçları ve sahadaki etkileri de değerlendirme kapsamına dahil edilmiştir. Bu yaklaşım, barış süreçlerinin yalnızca hukuki düzenlemeler üzerinden değil, uygulama performansları üzerinden de analiz edilmesine olanak sağlamaktadır.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışma, yazılı kaynaklar üzerinden yürütülmüş olup saha araştırması, mülakat veya katılımcı gözlem gibi birincil veri toplama yöntemlerine başvurulmamıştır. Bu nedenle araştırma, barış sürecine katılan aktörlerin bireysel deneyimlerinden ziyade mevcut literatürde yer alan değerlendirmeler ve kurumsal belgeler üzerinden bir inceleme sunmaktadır. Bununla birlikte farklı kaynak türlerinin karşılaştırmalı biçimde kullanılması ve üç ayrı barış girişiminin ortak bir analitik çerçeve içerisinde değerlendirilmesi, araştırmanın güvenilirliğini ve açıklayıcılığını artırmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Filipinler'in güneyinde yarım yüzyıla yakın bir süre devam eden Moro silahlı çatışması, yalnızca tarihsel bir vaka olmanın ötesinde, çağdaş barış ve çatışma çalışmaları açısından özgün bir örnek teşkil etmektedir. Buendia'nın (2025) da aktardığına göre merkezi hükümet ile Moro toplulukları arasında yürütülen barış süreçleri, dönemsel olarak silahlı çatışmaların sona erdirilmesini hedefleyen ancak çoğu zaman kalıcı çözüme ulaşamayan bir dizi müzakere, ateşkes ve anlaşma ile şekillenmiştir. Bu süreçte MNLF (Moro National Liberation Front) ve sonrasında MILF (Moro Islamic Liberation Front) gibi silahlı yapıların merkezi aktörler haline gelmesi, çatışmanın çok katmanlı bir yapıya bürünmesine yol açmıştır. Özellikle 1976 Tripoli Anlaşması, 1996 Final Barış Anlaşması ve 2014 Bangsamoro Kapsamlı Barış Anlaşması gibi girişimler, çatışmanın şiddet düzeyini azaltmayı başarsa da toplumsal barışın kurumsallaşması bakımından kırılgan bir zemin ortaya koymuştur (Buendia,2025).

Bu bağlamda Filipinler'deki Moro çatışmasının kuramsal olarak incelenmesinde, "çatışma yönetimi" ve "çatışmanın yatıştırılması" kavramları merkezî bir analitik çerçeve sunmaktadır. Taraflar arasında uzun yıllar boyunca sürdürülen barış girişimlerinde sıklıkla çatışmanın tümüyle çözümünden ziyade, çatışma dinamiklerinin kontrol altına alınması ve şiddetin sınırlandırılması amaçlanmıştır. Bu durum, literatürde "çatışma yönetimi" kavramı kapsamında değerlendirilen araçların Filipinler örneğinde nasıl uygulandığını analiz etmeyi gerektirir. Öte yandan barış süreçlerinin doğası, yalnızca kısa vadeli şiddetsizlik sağlamakla kalmayıp, taraflar arasında karşılıklı dengeye dayalı kırılgan bir istikrarın nasıl inşa edildiğini de göstermektedir. Bu ise "çatışmanın yatıştırılması" kavramı çerçevesinde yer almaktadır.

Bu çerçevede, "çatışma yönetimi" ve "çatışmanın yatıştırılması" kavramları, Filipinler'deki Moro meselesine ilişkin barış süreçlerinin analizinde temel kuramsal araçlar olarak değerlendirilmektedir. Çatışma yönetimi, Filipin hükümeti ile Moro hareketleri arasında yürütülen müzakere, arabuluculuk ve siyasi düzenleme girişimlerinin sürekliliğini ve karşılaştığı kırılganlıkları anlamlandırmak açısından önemli bir açıklayıcı çerçeve sunmaktadır. Buna karşılık çatışmanın yatıştırılması, kalıcı ve kapsamlı bir barışın henüz tesis edilemediği durumlarda, taraflar arasındaki şiddetin azaltılmasına, ateşkeslerin korunmasına ve istikrarın sağlanmasına yönelik geçici düzenlemeleri açıklamada işlevsel bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Bu iki kavram birlikte değerlendirildiğinde, Filipinler-Moro örneğinde uygulanan barış girişimlerinin kapsamı, başarıları ve sınırlılıkları ile çatışmanın dönüşümüne olan etkileri daha bütüncül bir perspektifle incelenebilmektedir.

Çatışma Yönetimi

Çatışma yönetimi, barış ve çatışma çalışmaları literatüründe sıklıkla başvurulan temel bir kavramdır. Bu kavram, çatışmaların şiddete dönüşmeden önce kontrol altına alınması, sürmekte olan şiddetin sınırlandırılması ve taraflar arasında sürdürülebilir bir iletişim zemininin korunmasına yönelik süreçleri ifade etmektedir (Gartner & Melin,2009). Çatışma yönetimi, çatışmanın köken nedenlerini ortadan kaldırmaktan ziyade, onun etkilerini sınırlamayı ve yönetilebilir bir düzleme çekmeyi hedefler. Bu yönüyle çatışma çözümü ya da çatışma dönüşümü kavramlarından ayrılır; çünkü amacı nihai çözüm değil, istikrar ve şiddetsizliğin sağlanmasıdır.

Gartner ve Melin (2009), çatışma yönetimini, barış arayışlarının temel süreçlerinden biri olarak tanımlamaktadır. Gartner ve Melin'e (2009), göre çatışma yönetimi; doğrudan müzakerelerden üçüncü taraf arabuluculuğuna, barışı koruma operasyonlarından ekonomik yaptırımlara kadar geniş bir müdahale yelpazesini

kapsar. Gartner ve Melin (2009), bu süreci yalnızca teknik bir müdahale olarak değil, çatışmanın dinamikleri ile müdahale biçimleri arasında kurulan etkileşimsel bir yapı olarak görürler. Çatışma yönetimi, taraflar arasında mutabakat sağlanmasa bile, şiddetin kontrol altına alınmasını ve geçici istikrarın tesisini amaçlamaktadır. Özellikle üçüncü tarafların oynadığı rol, çatışma yönetimi literatüründe merkezi bir yer tutmaktadır (Gartner & Melin,2009). Uluslararası örgütler, devlet aktörleri veya bireysel arabulucular gibi dış aktörler, çatışma dinamiklerini şekillendiren önemli katalizörler olarak tanımlanmaktadır (Gartner & Melin, 2009; Rauchhaus, 2006). Bununla birlikte, Gartner ve Melin'in (2009) analizleri, kısa ömürlü anlaşmaların barış sürecinin kırılgan doğasına işaret ettiğini ve bu durumun yönetim çabalarının kalıcı etki üretmesini zorlaştırdığını vurgulamaktadır.

Rauchhaus (2006) ise çatışma yönetimini özellikle rasyonel seçim kuramı (rational choice theory) çerçevesinde değerlendirmektedir. Rauchhaus'a (2006) göre, çatışmalar genellikle bilgi asimetrisi, yanlış hesaplamalar ve taraflar arası güven eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda çatışma yönetimi, taraflar arasında güveni artırmak, bilgiyi paylaşmak ve müzakere edilebilir alanlar yaratmak için kritik bir araç olarak işlev görmektedir. Rauchhaus'un (2006) modelinde arabulucular, yalnızca pasif kolaylaştırıcılar değil; aynı zamanda çatışma ortamındaki stratejik belirsizlikleri azaltan aktif aktörlerdir. Rauchhaus'a (2006) göre, tarafsız arabulucular çatışmanın tırmanmasını önleyebilecek bilgilere sahip olduklarında, bu bilgileri taraflar arasında aktararak yanlış hesaplamaların azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum, tarafların çatışmaya başvurma eğilimini zayıflatan önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca çatışma yönetimi sürecine dâhil edilen mekanizmalar -geçici ateşkesler, güven artırıcı önlemler ve üçüncü taraf güvenlik garantileri gibi- tarafların maliyet-fayda değerlendirmelerini yeniden şekillendirerek silahlı çatışmanın sınırlandırılmasına hizmet etmektedir (Rauchhaus, 2006).

Bunlara ek olarak Thakore (2013), çatışma yönetimi kavramına daha normatif ve yapıcı bir yaklaşım sunmaktadır. Thakore'a (2013) göre çatışmalar, yalnızca anlaşmazlıklar değil; aynı zamanda kimlik, güvenlik, adalet ve eşitlik taleplerinin ifadesidir. Bu nedenle çatışma yönetimi, yalnızca teknik bir çözüm süreci değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümün de bir aracıdır. Thakore (2013), çatışma yönetimini dört temel unsur etrafında kurgulamaktadır: i) çatışmanın nedenlerini tanıma, ii) taraflar arası iletişim ve empatiyi artırma, iii) şiddetin önlenmesine yönelik somut önlemler geliştirme ve iv) toplumsal iyileşme sürecine katkı sunma. Bu çerçevede çatışma yönetimi, yalnızca elitler arası diplomatik süreçlerle sınırlı kalmamalı; taban düzeyinde toplumsal iyileşmeyi önceleyen katılımcı mekanizmaları da içermelidir.

Bu üç yaklaşım bir araya getirildiğinde, çatışma yönetiminin çok katmanlı bir kavram olduğu anlaşmaktadır. Gartner ve Melin (2009), çatışma yönetimini yapısal ve süreçsel yönleriyle ele alırken, özellikle üçüncü tarafların rolüne dikkat

çekmektedir. Rauchhaus (2006) ise, çatışma yönetimini stratejik belirsizliklerin giderilmesi bağlamında değerlendiren analitik bir çerçeve sunmaktadır. Thakore (2013) da kavrama normatif ve toplumsal barış ekseninden yaklaşmaktadır; böylece çatışma yönetimini yalnızca kriz anlarında değil, barışın inşasında da işlevsel kılmaktadır.

Sonuç olarak, çatışma yönetimi kavramı, çoğu zaman çatışmanın çözülmesi sürecine giden yolun ilk ve zorunlu aşaması olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar doğrudan nihai çözümler üretmese de, çatışmanın şiddet evresini kontrol altına alarak taraflar arasında iletişim kanallarının açık kalmasını sağlamakta ve çözüm arayışları için elverişli bir ortam yaratmaktadır. Bu bağlamda çatışma yönetimi, çatışma çözümü için gerekli olan güvenin, müzakere altyapısının ve siyasi istikrarın inşasında kritik bir rol oynamaktadır. Kavram etrafında geliştirilen farklı teorik yaklaşımlar ise -ister rasyonel seçim modellerine dayalı stratejik denge arayışları, ister yapısal müdahale biçimleri ya da toplumsal düzeyde güven inşa süreçleri olsun-çatışma yönetiminin, çözüm sürecini mümkün kılan çok boyutlu bir ön aşama olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çatışma yönetimi, yalnızca geçici bir müdahale değil, aynı zamanda kalıcı ve sürdürülebilir çözümlerin önünü açan temel bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Çatışmanın Yatıştırılması

Çatışmanın yatıştırılması kavramı, uzun süreli ve çoğu zaman yıkıcı olan silahlı çatışmaların sona erdirilmesi amacıyla geliştirilen, fakat nihai barışı tam anlamıyla tesis etmeyen, geçici veya yarı kalıcı uzlaşı mekanizmalarını ifade etmektedir. Bu kavram, çatışmanın çözümü ya da barış inşası gibi daha geniş kapsamlı ve kalıcı süreçlerden ayrılmaktadır. Çünkü yatıştırma, çoğu zaman mevcut sorunları ortadan kaldırmamakta, yalnızca şiddeti sınırlandırmaktadır. Bu niteliğiyle çatışmanın yatıştırılması, tarafların karşılıklı olarak çatışmanın maliyetlerinin farkına vardığı ve bu maliyetleri azaltmaya yönelik olarak rasyonel ya da stratejik tercihlerde bulunduğu bir "duraksama" durumunu temsil eder.

McBride ve Skaperdas (2014), çatışmanın yatıştırılmasını, bağlayıcı uzun vadeli anlaşmaların mümkün olmadığı bir ortamda, tarafların stratejik geleceğe ilişkin beklentileri doğrultusunda şekillenen bir tercih olarak teorileştirmektedir. McBride ve Skaperdas'nin (2014) geliştirdiği modelde, taraflar gelecekteki kazanımlarını güvence altına almak için bugün çatışmadan kaçınma yönünde davranabilmektedir. Ancak bu tercih, yalnızca mevcut durumda çatışmanın maliyetleri yüksekse ve alternatif seçenekler (örneğin, kaynak transferi, sembolik ödünler veya güç dengesi) mevcutsa devreye girmektedir. Bu bağlamda yatıştırma, taraflar arasında geçici bir çıkar dengesi kurulmasını sağlamaktadır; ne tam anlamıyla barış ne de açık çatışmadır. McBride ve Skaperdas'a (2014) göre, geleceğe verilen

değer arttıkça -yani aktörler gelecekteki kazançları daha fazla önemsedikçe- taraflar arasında çatışmayı erteleme veya sınırlandırma yönünde daha fazla motivasyon oluşmaktadır. Ancak bu durum aynı zamanda, taraflardan birinin gelecekte avantaj elde edeceği yönündeki beklentiler nedeniyle çatışmanın yeniden başlama riskini de içinde barındırmaktadır.

Bu stratejik boyuta ek olarak, çatışmanın yatıştırılması aynı zamanda kurumsal ve yönetimsel bir zemine de oturtulabilir. Wolff (2011), özellikle "dondurulmuş çatışmalar» (frozen conflicts) bağlamında, yatıştırmanın yalnızca bir ateşkes veya statüko koruma aracı değil, taraflar arasında yeni bir yönetişim düzeni kurmaya dönük kurumsal bir yeniden yapılanma olduğunu savunmaktadır. Wolff'a (2011) göre, yatıştırmanın kalıcılığı, taraflar arasında güç paylaşımını kurumsallaştıran mekanizmaların varlığına bağlıdır. Bu mekanizmalar arasında federal yapılanmalar, özerklik düzenlemeleri, azınlık haklarının anayasal güvenceye alınması, dış garantörlerin denetimi ve uluslararası hukuk çerçevesinde tanınan çözüm formülleri yer almaktadır. Wolff (2011), çatışmanın yatıştırılmasının başarısı için "negatif barış"tan (yani yalnızca şiddetin sona erdiği durumdan) "pozitif barış"a (sosyal adalet, kapsayıcı yönetişim ve karşılıklı güven temelinde inşa edilen ilişkiler) geçişin hedeflenmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Wolff 'un (2011) bu yaklaşımı Johan Galtung'un negatif-pozitif barış yaklaşımı ile paralellik göstermektedir. Galtung'a (1969) göre barışın iki yüzü vardır: Pozitif ve negatif barış. Galtung'a (1969) göre negatif barış, doğrudan şiddetin bulunmadığı ve fiziksel çatışmaların sona erdiği durumu ifade etmektedir. Pozitif barış ise dolaylı şiddetin; başka bir ifadeyle sosyal eşitsizlikler, ekonomik adaletsizlikler, yoksulluk ile siyasal ve toplumsal dışlanma gibi yapısal sorunların ortadan kaldırılmasını kapsamaktadır. Pozitif barışın tesis edilmesi, sosyal adaletin sağlanması, kaynakların daha eşitlikçi biçimde dağıtılması ve farklı toplumsal kesimlerin siyasal temsilinin güvence altına alınmasıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle pozitif barışın inşası, negatif barışın sağlanmasına kıyasla daha karmaşık ve uzun vadeli bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Galtung, 1969). Yani Galtung (1969) barışı bir 'yokluk' (negatif) üzerinden değil 'varlık' (pozitif) üzerinden tanımlamaktadır; aslolan yalnızca çatışmanın yokluğu değil, barışın varlığıdır.

Bunlara ek olarak Darby (2001), barış süreçlerinin toplumsal katmanlarına odaklanarak, yatıştırmanın psikolojik, kültürel ve toplumsal boyutlarını öne çıkarır. Darby'e (2001) göre, geçmişte ciddi şiddet deneyimlerine maruz kalan toplumlarda, yalnızca siyasal uzlaşılar veya kurumsal reformlar kalıcı barışı sağlamaya yetmeyebilir. Bu bağlamda çatışmanın yatıştırılması, taraflar arasında yalnızca çıkarların değil, aynı zamanda algıların, kimliklerin ve duyguların da dönüştürülmesini gerektirir. Darby (2001), özellikle "kırılgan barış" ortamlarında, çatışmanın yeniden patlak verme riskinin halk tabanında devam eden korku, güvensizlik ve mağduriyet duygularından beslendiğini vurgular. Bu nedenle ya-

tıştırma süreci, tarafların yalnızca lider düzeyinde değil, toplumsal düzeyde de birbirlerini meşru muhatap olarak görmelerini sağlamalıdır. Bu da sembolik jestler, karşılıklı özür, ortak anma ritüelleri ve geçmişle yüzleşme gibi toplumsal barış pratiklerini içermektedir.

Bu üç yaklaşımın (stratejik, kurumsal ve sosyopsikolojik) birlikte ele alınması, çatışmanın yatıştırılması kavramını çok katmanlı ve dinamik bir olgu olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. McBride ve Skaperdas'ın (2014) ortaya koyduğu rasyonel aktör modeli, çatışmanın maliyet-fayda hesaplamalarıyla nasıl yönetilebileceğini gösterirken; Wolff'un (2011) kurumsal analizleri, çatışmanın yatıştırılması sürecinde devletin yeniden yapılandırılmasının önemine dikkat çeker. Darby'nin (2001) toplumsal odaklı yaklaşımı ise, yatıştırma süreçlerinin yalnızca siyasi elitlerin iradesine değil, halkların psikolojik hazırlığına da bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu bütüncül yaklaşım, özellikle etnik, dini veya ideolojik temelli iç savaşların ardından yürütülen barış süreçlerinde, kalıcı bir istikrarın ancak bu üç düzlemin uyum içinde işletilmesiyle mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, çatışmanın yatıştırılması, sadece bir geçici ateşkes ya da silah bırakma hali değildir. Bu kavram; aktörlerin stratejik hesapları, kurumsal düzenlemeler ve toplumsal dönüşümler arasında kurulan hassas bir dengeyi ifade eder. Yatıştırma, çoğu zaman barışa doğru ilerleyen bir adım olarak görülse de, yapısal eşitsizlikler, güç asimetrileri veya güven eksikliği gibi unsurlar nedeniyle kalıcı barışa evrilmeyebilir. Bu nedenle çatışmanın yatıştırılması hem bir çözüm aracı hem de kırılgan bir ara form olarak dikkatle ele alınmalıdır.

Tarihsel Arka Plan ve Çatışmanın Dinamikleri

Bir çatışmanın dinamiklerini bütüncül ve gerçekçi bir şekilde anlayabilmek, yalnızca mevcut politik gelişmeleri değil, aynı zamanda o toplumun kolektif hafızasını ve tarihsel tecrübelerini de göz önünde bulundurmayı gerektirir. Literatürde Filipinler'deki Moro halkının tarihsel kökeni, sömürgecilik, ulusal bütünleşme çabaları ve etnik- dinî temsil sorunları üzerinden ele alınmaktadır. Moro halkının kimliği uzun yıllar süren İslamlaşma süreci ve sömürge yönetimleriyle ilişkiler, ardından Filipin ulus-devletinin inşası ile şekillenmiş ve bu süreçte yaşananlar günümüzdeki çatışmanın zeminini oluşturan temel unsurlar haline gelmiştir (Buendia, 2025). Dolayısıyla Moro halkının tarihsel kökenini incelemek hem çatışmanın dinamiklerini anlama açısından hem de barış süreçlerinin daha iyi anlaşılması açısından gereklidir. Bu nedenle bu bölümde ilk olarak Moro halkının tarihsel gelişimine bakılacak, sonrasında çatışmanın en belirleyici aktörleri olarak öne çıkan Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) ve Moro İslami Kurtuluş Cephesi'ne (MILF) değinilecektir.

Moro Halkının Tarihsel Kökeni

Filipinler'in güney adaları (başta Mindanao, Sulu Archipelago, Palawan ve çevresi), İslam dinini benimsemiş Moro halkından (Bangsamoro) oluşmakta; bu halk Filipinler nüfusunda azınlık olarak yer almaktadır. Hristiyanlar, Filipinler toplam nüfusunun yaklaşık %80'ini, Müslümanlar ise %7'sini oluşturmaktadır; Müslümanlık bu adalara 14. yüzyılın sonlarında adalara gelen Müslüman tüccarlar aracılığıyla yayılmıştır (de Villiers, 2015).

Herera'nın (2015) aktardığına göre, Filipinler'in sömürgecilik tarihi, adaların -1521 yılında Ferdinand Magellan'ın gelişiyle- ilk kez İspanyollarla temas kurmasından sonra başlamıştır. Ancak kalıcı sömürge yönetimi, 1565 yılında Miguel López de Legazpi'nin adalara yerleşmesiyle resmiyet kazanmıştır. Bu tarihten itibaren Filipinler, yaklaşık üç yüzyıl boyunca, 1898 yılına kadar İspanyol sömürge yönetimi altında kalmıştır. 1898'deki İspanyol-Amerikan Savaşı'nın ardından İspanya, Paris Antlaşması ile Filipinler'i Amerika Birleşik Devletleri'ne devretmiştir. Böylece, 1898'den 1946 yılına kadar sürecek olan Amerikan sömürge yönetimi dönemi başlamıştır (Herera,2015).

Buendia (2025), Mindanao ve Sulu Takımadaları'nda yaşayan Müslüman toplulukların hem İspanyol hem de Amerikan sömürge dönemlerinde siyasi özerkliklerini ve kültürel kimliklerini korumak için mücadele ettiklerini ifade etmektedir. Buendia'nın (2025) belirttiği üzere, İspanyol sömürge yönetimi, Moroları "diğer Filipinlilerden farklı" ve "medenileştirilmesi gereken" topluluklar olarak tanımlamış; bu bakış açısı, askeri müdahaleler ve zor kullanarak Hristiyanlaştırma girişimleriyle somutlaşmıştır. Ancak, İspanyollar Moro bölgelerinde tam anlamıyla bir hâkimiyet kuramamış, bunun yerine sürekli isyanlarla karşı karşıya kalmışlardır (Buendia,2025).

Amerikan sömürge dönemi ise, Morolarla ilişkide daha kurumsal ve müdahaleci bir yaklaşım benimsemiştir. ABD, Moro bölgelerini bütünleştirmek amacıyla modern eğitim kurumları kurmayı amaçlamış yerel liderlik yapılarını yeniden şekillendirmiş ve askeri üsler aracılığıyla bölgedeki nüfuzunu artırmıştır (Buendia,2025). Bu süreçte, geleneksel Moro toplumsal yapısı sarsılmış, dini ve kültürel özerklik yerini merkezi kontrol politikalarına bırakmıştır (Buendia,2025).

Buendia (2025), özellikle Amerikan yönetiminin modernleşme amacıyla uyguladığı politikaların, Moro kimliğine dair bir tehdit olarak algılandığını ve sonraki dönemlerde ortaya çıkacak ayrılıkçı hareketlerin sosyopolitik zeminini hazırladığını ileri sürmektedir. Bu çerçevede kolonyal dönem, Moro çatışmasının yalnızca başlangıç noktası değil, aynı zamanda Moroların devlete karşı geliştirdiği güvensizlik duygusunun tarihsel temelidir. Buendia'ya (2025) göre hem İspanyol hem de Amerikan yönetimleri altında yaşanan dışlanmışlık hissi ve dayatma süreçleri, Moro halkında devletle kurulan ilişkinin kalıcı biçimde kuşkulu ve çatışmalı olmasına neden olmuştur. Bu tarihsel deneyim, yalnızca geçmişin bir

yansıması değil, aynı zamanda bugünkü barış süreçlerinin anlaşılması açısından da belirleyici bir unsur niteliğindedir.

Filipinler'in 1946 yılında bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte, Bangsamoro halkı da yeni kurulan cumhuriyetin parçası hâline gelmiştir. Bu tarihsel olayı inceleyen Kamlian (2011) bu entegrasyon sürecinin, Moro halkının iradesi dışında gerçekleştiğini ifade etmektedir. Kamlian'ın (2011) aktardığına göre 1935 tarihli ve 120 Bangsamoro lideri tarafından imzalanan "Dansalan Bildirisi", Müslüman halkın Filipin Cumhuriyeti'ne katılmak istemediğini açıkça ifade ederken, tarihsel uyumsuzluklara ve gelecekteki olası çatışmalara dikkat çekmiştir. Bildiride, bağımsız bir Filipinler'de Moro halkının huzursuzluk, acı ve yoksunlukla karşı karşıya kalacağı öngörülmüş; bu nedenle ABD yönetiminden, Filipinler'den ayrı tutulmaları ya da en azından eş zamanlı bağımsızlık talepleri dile getirilmiştir (Kamlian, 2011). Ancak Kamlian'ın (2011) belirttiği üzere bu talepler göz ardı edilmiş, Bangsamoro toprakları merkezi hükümetin egemenliğine bırakılmıştır.

Literatürde bağımsızlık sonrası dönemde Filipin devletinin ulus inşa süreci, Bangsamoro topluluğu açısından derin bir kimlik krizine ve siyasal dışlanmışlık hissine yol açtığına yer verilmektedir. Rabasa ve Chalk'a (2001) göre, Filipinler'in yeni yönetimi ulusal birlik ve merkeziyetçilik ilkeleri doğrultusunda hareket etmiş; bu da Müslüman toplulukların etno-dinsel farklılıklarının göz ardı edilmesine neden olmuştur. Devletin resmi söyleminde "Filipin ulusu" homojen bir yapı olarak tasavvur edilirken, Moroların tarihi, dini ve kültürel özgünlükleri bu kurguda kendilerine yer bulamamıştır (Rabasa & Chalk, 2001). Rabassa ve Chalk'a (2001) göre bu durum, özellikle devletin eğitim politikaları, hukuk sistemi ve idari yapılanmaları aracılığıyla Moroların kamusal yaşamdan kültürel olarak dışlanmışlık hissine neden olmuştur.

Buna ek olarak, Rabasa ve Chalk (2001), Moroların ulusal kalkınma projelerinden dışlandığını, tarımsal desteklerden yeterince yararlanamadığını ve devlet yatırımlarının büyük ölçüde Hristiyan nüfusun yoğunlukta olduğu bölgelere yönlendirildiğini ifade etmektedir. Böylece, etno-dinsel kimliğe dayalı dışlanma ile ekonomik eşitsizliklerin iç içe geçtiği bir marjinalleşme süreci ortaya çıkmıştır. Morolar açısından bu durum, siyasi temsil alanında yaşanan sınırlanmaların yanı sıra ekonomik kaynaklara erişimde de kalıcı dezavantajlar yaratmıştır. Bu nedenle ortaya çıkan ayrılıkçı eğilimler, yalnızca ideolojik hedeflerle açıklanamayacak ölçüde, tarihsel dışlanmışlık ve adaletsizlik deneyimlerinden beslenmiştir. (Rabasa & Chalk, 2001).

Moro Halk Kurtuluş Cephesi ve Moro İslami Kurtuluş Cephesi'nin Kurulması

Filipinler'in bağımsızlığını kazanmasının ardından Bangsamoro halkının siyasi egemenliğini, ata topraklarını ve ekonomik kaynaklarını kaybettiğini iddia etmesi, başlangıçta sınırlı tepkilerle ifade edilse de 1960'lı yıllarda örgütlü bir hale evrilmeye başlamıştır. Cline'nin (2000) aktardığına göre 1968 yılında yaşanan -kimi çevrelerce katliam olarak da anılan- Jabidah olayı başta olmak üzere birtakım kırılma anları, örgütlenme, şiddete başvurma ve siyasi özerklik arayışları gibi unsurları somutlaştırmıştır. İlk organize ayrılıkçı hareket 1970 yılında kurulan Müslüman Bağımsızlık Hareketi (Muslim Independence Movement- MIM) olmuştur. Buna ek olarak Rabasa ve Chalk'ın (2001) belirttiğine göre bu dönemde devletin uyguladığı silahlı baskı politikaları, Moroların siyasi temsiline olan güveni zedelemiş; bu durum MIM gibi hareketlerin halk nezdinde meşruiyet kazanmasına katkı sağlamıştır.

Kamlian'ın (2011) aktardığına göre MIM'in ortaya koyduğu sebepler arasında, geleneksel liderliğin etkisizleşmesi, şeriat ve gelenek hukukunun devre dışı bırakılması, eğitim sisteminin kültürel yabancılaşmaya yol açması ve toprak kayıpları yer almıştır. 1972'de ilan edilen sıkıyönetimin hemen ardından kurulan Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) ise silahlı mücadeleyi benimseyerek Bangsamoro halkının tam bağımsızlığı ve ulusal kimliğinin tanınması hedefi iddiası ile harekete geçmiştir.

Ancak MNLF zamanla tam bağımsızlık talebinden vazgeçerek, uluslararası arabuluculukla 1976 Tripoli Anlaşması ve 1996 Barış Anlaşması ile "gerçek bir siyasi özerklik" talebine yönelmiştir (Kamlian, 2011). Bu süreçte MNLF içindeki ideolojik ve etnik farklılıklar, 1977'de Moro İslami Kurtuluş Cephesi'nin (MILF) doğmasına neden olmuştur. MILF, başlangıçta bağımsız bir İslam devleti hedeflese de zamanla Mindanao ve çevresinde anlamlı bir özerk yönetim talebiyle süreci sürdürmüştür. Bu ayrışma, MNLF'nin ağırlıklı olarak Tausug halkı arasında; MILF'nin ise Maguindanao bölgesinde destek bulmasıyla Mindanao'da etnik temelli bir bölünmeyi de beraberinde getirmiştir (Kamlian, 2011).

Herbolzheimer 'ın (2015) aktardığına göre, 1977 yılında MNLF'den ayrılan ve liderliğini Hashim Salamat'ın üstlendiği MILF, Selefi bir İslami anlayış ortaya koymuştur. Kuruluş gerekçesi, MNLF'nin laikleştiği, merkeziyetçi ve otoriter bir yapıya dönüştüğü yönündeki eleştirilerle şekillenmiştir.

Buna ek olarak Herbolzheimer (2015) MILF'in etkin olduğu dönem boyunca Mindanao'da Filipin ordusu ile zaman zaman yoğunlaşan silahlı çatışmalar yaşadığını, bu çatışmaların binlerce kişinin ölümüne ve yerinden edilmesine neden olduğunu aktarmaktadır. Özellikle 2000'li yılların başında örgüt, Mindanao'nun kırsal alanlarında gerilla tipi faaliyetler yürütmüş, bazı stratejik bölgeleri geçici

olarak kontrol altına almıştır. Bununla birlikte, MILF'in devletle müzakerelere açık bir örgüt profili çizmesi, onu bölgedeki diğer radikal gruplardan ayırmış; bu yaklaşım neticesinde MILF, daha sonra Bangsamoro'nun siyasi geleceğini şekillendirecek barış süreçlerinde önemli bir muhatap haline gelmiştir. Ancak bu süreçlerde yaşanan gecikmeler, çatışmaların tam olarak sona ermesini engellemiş, zaman zaman silahlı gerilim yeniden tırmanmıştır (Herbolzheimer,2015).

Cline (2000), MNLF ve MILF arasındaki farkları yalnızca ideolojik ayrışma üzerinden değil, aynı zamanda Filipin devletiyle kurdukları ilişki biçimleri üzerinden de değerlendirmektedir. Buna göre MNLF, kuruluşundan itibaren uluslararası tanınma arayışını ve diplomatik kanalları silahlı mücadeleyle birlikte kullanmaya çalışan bir örgüt profili sergilemiştir. Özellikle İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) ve bazı Orta Doğu ülkeleriyle kurulan ilişkiler, MNLF'nin mücadelesini uluslararası bir mesele haline getirmiştir. Bu durum, örgütün zamanla tam bağımsızlık hedefinden uzaklaşıp özerklik temelinde bir siyasi çözümü kabul etmesinde belirleyici olmuştur. Buna karşılık Cline'e (2000) göre MILF, daha sınırlı fakat daha tutarlı bir ideolojik çerçeve benimsemiş; İslami referansları merkeze alan uzun vadeli bir mücadele anlayışı geliştirmiştir. MILF'in devletle müzakere süreçlerine yaklaşımı, MNLF'ye kıyasla daha temkinli olmuş; örgüt, askeri kapasitesini korurken siyasi kazanımları zamana yaymayı tercih etmiştir. Bu farklılık, Moro hareketi içinde tek bir stratejik yönelimin bulunmadığını, aksine çatışmanın seyri boyunca değişen koşullara uyum sağlayan farklı örgütsel mantıkların geliştiğini göstermektedir (Cline, 2000).

MNLF ve MILF'in ortaya çıkışı, Bangsamoro toplumunun tarihsel dışlanmışlık, temsil eksikliği ve kimlik temelli talepler karşısında geliştirdiği kolektif tepkilerin örgütlü yapılar aracılığıyla siyasal ve silahlı mücadeleye dönüşmesinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Her iki yapı da Filipinler'in bağımsızlık sürecinin ardından Bangsamoro halkının siyasi temsil, toprak mülkiyeti ve kültürel kimlik gibi temel konularda yaşadığı dışlanmışlık iddiasını gündeme taşımış; farklı dönemlerde farklı stratejiler benimsemiştir. Tam bağımsızlıktan anlamlı özerk yönetime evrilen talepler, Bangsamoro toplumunun hem kendi kimliğini koruma arzusunu hem de siyasi yapı içerisinde yer alma çabalarını yansıtmaktadır. Ancak örgütler içinde yaşanan bölünmeler, karşılıklı şiddet eylemleri ve geciken çözüm süreçleri, bu yapıların iddia ettikleri hedeflerine ulaşmasını sınırlamış; barışın tesisini zorlaştırmıştır.

Sonuç olarak literatürdeki değerlendirmeler büyük ölçüde üç ortak noktada birleşmektedir: kurumsal yapıların yetersizliği, toplumsal katılımın sınırlı kalması ve MNLF dışındaki Moro aktörlerinin sürece dahil edilmemesi. Bu nedenle 1996 Nihai Barış Anlaşması, çatışmanın tamamen çözülmesinden ziyade çatışmanın yönetilmesine yönelik bir girişim olarak değerlendirilmektedir.

Filipinler'de Çatışma Yönetimi

Bangsamoro sorununa yönelik çözüm arayışları, Filipinler devleti ile Moro silahlı örgütler arasında onlarca yıl süren çatışmaların ardından çeşitli barış girişimlerini gündeme getirmiştir. 1970'lerden itibaren uluslararası arabulucuların da dahil olduğu süreçlerde taraflar zaman zaman masaya oturmuş; çatışmaların sona erdirilmesi ve Moro halkının taleplerinin karşılanması amacıyla çeşitli anlaşmalar yapılmıştır. Bu kapsamda 1976 Tripoli Anlaşması ilk ciddi barış denemesi olarak öne çıkarken, 1996 Nihai Barış Anlaşması ve devamındaki özerklik girişimleri barış sürecine kurumsal bir zemin kazandırmayı hedeflemiştir. Son olarak, 2014 yılında imzalanan anlaşma (CAB) ile kurulan Bangsamoro Özerk Bölgesi (Bangsamoro Autonomous Region in Muslim Mindanao-BARMM), uzun soluklu müzakerelerin ve siyasi uzlaşıların ürünü olarak barışın kalıcılığı açısından yeni bir dönüm noktası olmuştur.

Çatışmanın tamamen çözülemediği durumlarda, taraflar arasındaki şiddet düzeyini azaltmak ve belirli uzlaşı alanları oluşturmak amacıyla geliştirilen "çatışma yönetimi" yaklaşımı, Bangsamoro barış sürecine dair girişimlerin analizinde işlevsel bir çerçeve sunmaktadır. Johan Galtung'un (1969) pozitif barış kavramı bu süreci daha idealist bir hedefe yönlendirse de, Filipinler-Moro örneğinde uzun yıllar boyunca izlenen stratejiler çoğu zaman doğrudan çözüme değil, çatışmanın sınırlandırılmasına ve yönetilmesine odaklanmıştır. Tripoli Anlaşması ile başlayan, 1996 Nihai Barış Anlaşması ile kurumsallaşmaya çalışan ve CAB ile daha kapsamlı hale gelen bu süreçler, özellikle doğrudan şiddetin kontrol altına alınması, siyasi temsilde kısmi ilerleme ve geçici yönetim mekanizmaları üzerinden ilerlemiştir. Bu bağlamda, çatışma yönetimi perspektifi; kalıcı barışa ulaşılmasa dahi, çatışmanın yapısal şiddete evrilmesini engelleyen ve taraflar arasında diyaloğu mümkün kılan düzenlemelerin önemini vurgulamak açısından değerlidir. Bu bölümde, söz konusu barış girişimleri tarihsel sırasıyla ele alınarak sürecin gelişimi ve çatışma yönetimi çabaları değerlendirilecektir.

1976 Tripoli Anlaşması ve İlk Barış Denemeleri

1976 Tripoli Anlaşması, Filipinler devleti ile Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) arasında yaşanan uzun süreli çatışmaların ardından gerçekleştirilen ilk somut barış girişimi olmuştur. May (2001) bu sürecin, özellikle 1970'li yılların başında Mindanao'da yoğunlaşan silahlı mücadele ortamında MNLF'nin uluslararası destek kazanması ve İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) nezdindeki diplomatik faaliyetleri sonucunda ivme kazandığını ifade etmektedir. Libya'nın lideri Muammer Kaddafi'nin arabuluculuğuyla 23 Aralık 1976 tarihinde imzalanan Tripoli Anlaşması, Müslüman Mindanao bölgesine kültürel, ekonomik ve siyasi alanlarda özerklik tanınmasını öngörmekte, on üç ili kapsayan bu özerk yönetim,

İslami mahkemeler, özel eğitim ve mali sistemler gibi düzenlemeler içermektedir (May, 2001). Fakat başarıya ulaşmamıştır. Çünkü Filipinler Anayasa Mahkemesi anlaşmanın anayasaya uygun olmadığına kanaat getirmiş, anlaşmanın uygulanışını sekteye uğratmıştır. MNLF'nin öngördüğü anlamda özerklik hayata geçirilemediği için, bu ilk barış girişimi kısa sürede başarısızlığa uğramış, çatışmalar yeniden alevlenmiştir. Bu süreç, devletin barışa yönelik yaklaşımındaki kurumsal sınırlılıkları ve taraflar arasında güven eksikliğini açıkça gözler önüne sermiştir (May,2001).

Tuminez'in (2008) aktardığına göre, Filipinler hükümeti, olası bir petrol ambargosunun baskısıyla Tripoli Anlaşması'nı imzalamış; ancak anayasal süreç şartını ileri sürerek, özerklik vaadini yerine getirmekten kaçınmıştır. Bu süreçte yalnızca bazı Moro liderlerinin sisteme entegre edilmesiyle geçici siyasi kazanımlar sağlanmış, halkın temel talepleri ise karşılıksız kalmıştır. 1986 yılında Ferdinand Marcos'un devrilmesinden sonra hazırlanan yeni anayasa, 1976 Tripoli Anlaşması'nın özerklik şartlarını uygulamaya koyma vaadiyle, Müslüman Mindanao'da bir özerk bölge (Autonomous Region in Muslim Mindanao -ARMM) kurulmasına olanak sağlamıştır (Tuminez,2008).

Bununla birlikte Tuminez (2008) 1989'da yapılan referandum sonucunda, vaat edilen on üç bölgeden yalnızca dört tanesi ARMM'ye katıldığını; böylece özerkliğin temsil gücünün ciddi biçimde zayıfladığını belirtmektedir. Ayrıca takip eden yıllarda ARMM, mali bağımsızlıktan yoksun, yolsuzlukla karşı karşıya kalmış, temel hizmetleri sunmakta yetersiz bir yapı olarak kalmıştır. Üstelik içsel sorunlar; grup rekabetleri, yönetsel yetersizlik ve merkezi hükümetle kurulan çıkar ilişkileri, bölgesel yönetişimi daha da zayıflatmıştır. Bu durum, Morolar arasında "özerklik" kavramının meşruiyetini yitirmesine neden olmuş ve Moro halkının siyasal taleplerini karşılayabilecek yeni bir yapılanma arayışını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, MILF'in talepleri; ARMM'nin ötesinde bir 'Bangsamoro Juridical Entity' (Bangsamoro Tüzel Yapısı) kurulması, kaynakların kontrolü ve İslami kültüre dayalı özyönetim sisteminin sağlanması yönünde şekillenmiştir (Tuminez,2008).

Kısaca, 1976'da başarısız girişimin ardından MNLF ile hükümet arasında güven bunalımı derinleşmiş, özellikle özerklik konusundaki farklı yorumlar ve merkezi yönetimin süreci kendi lehine esnetmesi, çatışmaların yeniden alevlenmesine neden olmuştur. Ancak bu başarısız girişim, barış arayışlarının sona erdiği anlamına gelmemiştir. 1980'ler boyunca çeşitli arabuluculuk girişimleri, özellikle dönemin Libya yönetimi ve İKÖ'nün çabalarıyla yeniden ivme kazanmıştır. Bu süreçte MNLF, uluslararası destek arayışını sürdürürken Filipinler devleti de bölgesel ve küresel konjonktürü göz önünde bulundurarak barışa daha açık bir tavır geliştirmiştir. Nihayetinde, 1996 yılında Başkan Fidel Ramos yönetimindeki hükümet ile MNLF arasında, Endonezya'nın arabuluculuğu ve İKÖ'nün desteğiyle Nihai Barış Anlaşması (Final Peace Agreement) imzalanmıştır (May,2001).

1996 Nihai Barış Anlaşması

1990'lı yıllara gelindiğinde, Mindanao'daki silahlı çatışmaların sürmesi ve bölgesel istikrarsızlığın artması, Filipinler hükümeti ile MNLF arasında kapsamlı bir barış sürecinin başlatılmasını zorunlu kılmıştır. 1993 yılında yeniden başlayan müzakerelerde MNLF, uluslararası arabulucuların da katkısıyla meşru temsilci olarak tanınmış ve bu süreç, 1996 yılında imzalanan Nihai Barış Anlaşması ile sonuçlanmıştır. Anlaşma, MNLF'ye yönelik silahsızlanma çağrısı yaparken, karşılığında daha kapsayıcı bir özerk yapı kurulmasını ve bölgenin kalkınmasına yönelik kurumsal reformların hayata geçirilmesini öngörmüştür (Bertnard,2000). Bu bağlamda, MNLF lideri Nur Misuari, kurulan Güney Filipinler Barış ve Kalkınma Konseyi (Southern Philippines Council for Peace and Development) başına getirilmiş ve ARMM'nin reforme edilerek Bangsamoro temsilini daha kapsayıcı hâle getirmesi amaçlanmıştır (Bertnard,2000).

Bertnard'a (2000) göre, 1996 Anlaşması, başlangıçta olumlu bir adım olarak değerlendirilse de uygulama aşamasında ciddi yapısal sorunlarla karşılaşılmıştır. Geçiş sürecinde kurulması öngörülen danışma mekanizmaları ve kalkınma kurumları, yeterli kaynak ve yetkiyle donatılmadığından etkin işlev görememiştir. Özellikle Nur Misuari'nin ARMM başkanlığı döneminde yaşanan yönetsel yetersizlikler ve artan yolsuzluk iddiaları, özerklik sürecine duyulan güveni sarsmıştır. Ayrıca MNLF dışındaki diğer Moro gruplarının -özellikle MILF'in-bu sürece dâhil edilmemesi, barışın kapsayıcı bir çözüme ulaşmasını engellemiştir.

Buna ek olarak Hernandez'in (1997), anlaşmanın her ne kadar bir siyasal çözüm zemini sunsa da, yerel halk arasında bu sürece dair yeterli bilinç ve katılım düzeyine ulaşılamadığını belirtmektedir. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan Bangsamoro toplulukları, kurulan yapıların işlevine ve karar alma süreçlerine dâhil olamamış; bu durum, barış sürecinin toplumsal meşruiyetini ciddi şekilde sınırlamıştır. Lingga'ya (2004) göre ise, Filipinler hükümeti ile MNLF arasında kurulan bu yeni kurumsal mekanizma, halkın gözünde gerçek bir özyönetim yapısı olarak değil, merkezi hükümetin kontrolünde hareket eden bir "geçici idari aygıt" olarak algılanmıştır. Bu algı, sürecin yalnızca elitler arasında müzakere edildiği ve halkın temel taleplerinin yeterince yansıtılmadığı yönünde yaygın bir kanaatin oluşmasına neden olmuştur (Lingga,2004)

Bu nedenlerle, 1996 Barış Anlaşması hem bölgesel istikrarı kalıcı biçimde sağlayamamış hem de Bangsamoro halkının temel taleplerini tatmin edecek bir özerklik mekanizması sunamamıştır. 1996 Barış Anlaşması sürecinde, özellikle Endonezya ve İKÖ'nün arabuluculuk çabaları belirleyici olmuş, İKÖ'nün barış sürecine verdiği destek, anlaşmanın uluslararası düzeyde meşruiyet kazanmasına katkı sağlamıştır (May, 2001). Bununla birlikte, uluslararası aktörlerin büyük ölçüde MNLF ile temas kurması, diğer Moro gruplarının ve farklı toplumsal kesimlerin sürece katılımını sınırlayan unsurlardan biri olarak değerlendirilmiştir (Lingga, 2004; Bertnard, 2000).

Ayrıca Bauzon (1999), bu süreci "elitler arasında şekillenen bir barış mimarisi" olarak tanımlar ve halkın gündelik yaşamını etkileyen yapısal sorunlara dair kapsamlı bir çözüm planının geliştirilmemiş olmasını eleştirir. Bauzon'a (1999) göre, barışın yalnızca silahlı bir örgüt ile hükümet arasında kurumsal takasla sınırlandırılması, çatışmanın temel dinamiklerinin görmezden gelinmesine neden olmuştur. Özellikle sosyo-ekonomik eşitsizlikler, toprak hakları ve kimlik temsili gibi meselelerin üstü örtülmüş; bu durum barış sürecinin sürdürülebilirliğini zedelemiştir. MNLF'nin hızlı biçimde siyasi iktidar yapısı içerisine entegre edilmesi, örgütün sahadaki karşılığını zayıflatmış, MILF gibi aktörlerin yükselmesine zemin hazırlamıştır (Bauzon,1999).

Bunlara ek olarak Bertnard'a (2000) göre 1996 Nihai Barış Anlaşması, MNLF'nin Filipinler hükümetiyle müzakereler yoluyla Bangsamoro halkı adına yönetişim yetkileri elde etmesini ve adaletsizliklerin telafisi için siyasi temsil alanı oluşturmasını hedeflemiştir. Ancak uygulama sürecinde bu hedeflerin önemli ölçüde sekteye uğradığı görülmüştür. Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle kurulan Güney Filipinler Barış ve Kalkınma Konseyi (SPCPD), başlangıçta özerk yönetime geçiş için bir araç olarak görülmüş olsa da hem yapısal sınırlılıklar hem de liderlik zaafları nedeniyle işlevini yerine getirememiştir (Bertnard,2000).

Bunun yanında, ARMM'nin merkezi hükümete bağlı bir "uygulayıcı organ" olarak hareket etmesi, yerel düzeyde gerçek bir özerkliğin sağlanamadığını ortaya koymuştur. Bu durum, MILF'in bölgedeki etkisini artırmasına ve daha geniş kesimlerin desteğini kazanmasına neden olmuştur. MNLF'nin siyasi güç kaybına karşılık MILF, eski MNLF mensupları arasında da giderek daha geniş bir tabana ulaşmıştır. Böylece barış süreci yalnızca uygulama eksikliklerinden değil, aynı zamanda Moro hareketi içindeki bölünmelerden de ciddi şekilde etkilenmiştir. Neticede, 1996 anlaşması tüm Bangsamoro halkını kapsayan bir çözüme dönüşememiş, MILF'in yükselişi ise yeni bir barış arayışını zorunlu kılmıştır (Bertnard,2000).

2014 Kapsamlı Barış Anlaşması

1996 Nihai Barış Anlaşması ile 2014 yılındaki kapsamlı anlaşma (Comprehensive Agreement on the Bangsamoro- CAB) arasındaki yaklaşık on sekiz yıllık süreç, barışın inşasında yaşanan kırılmalar, MNLF'nin siyasi meşruiyet kaybı, MILF'in yükselişi, tekrarlayan çatışmalar ve yeni müzakere süreçlerinin gelişimi açısından önemlidir. Uzun yıllar devam eden Moro çatışma sürecinin hem ölümler hem kitlesel yer değiştirmeler açısından oldukça ağır insani maliyetleri olmuştur. Süreç boyunca güvenlik ortamındaki istikrarsızlık, köylerin yakılması, devam eden şiddet olayları ve ekonomik çöküş nedeniyle yaklaşık 610.000 sivil yerinden edilmiştir (U.S. Department of Justice, 2014). Hem devlet güçleri hem de silahlı

gruplar arasındaki çatışmalar sonucunda yaşanan bu kitlesel yer değiştirmeler, bölgenin toplumsal yapısında derin izler bırakmış, ekonomik yoksunlukları artırmış ve uzun yıllar etkisini sürdüren insani sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu insani maliyetler ve sürecin yarattığı çok boyutlu yıkım, taraflar açısından mevcut yaklaşımların sürdürülebilir olmadığını ortaya koymuş ve daha kapsamlı bir çözüm arayışını zorunlu hale getirmiştir. Önceki barış girişimlerinin sınırlı kurumsal kapasitesi ve kapsayıcılık eksiklikleri, çatışmanın yeniden üretilmesini engelleyememiş; bu durum, yeni müzakere süreçlerinde daha bütüncül ve yapısal bir yaklaşımın benimsenmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda 2014 yılında imzalanan Kapsamlı Barış Anlaşması (CAB), yalnızca önceki anlaşmaların devamı değil, aynı zamanda bu deneyimlerden öğrenme çabasının bir ürünü olarak ortaya çıktığı düşünülebilir.

Carolan (2016), 2014'te imzalanan anlaşmanın (CAB) bu döneme dek imzalanan en kapsamlı ve kapsayıcı uzlaşı metni olarak öne çıktığını ifade etmektedir. Bu anlaşma, önceki girişimlerin aksine yalnızca siyasi özerklik değil; toprak hakları, güç paylaşımı, etnik-dini çeşitliliğin tanınması ve toplumsal yeniden yapılanma gibi çatışmanın kökeninde yatan çok boyutlu sorunlara hitap etmeyi hedeflemiştir. CAB, Bangsamoro kimliğini tek bir etnik grupla sınırlamadan -ki adalarda etnik ve kültürel çeşitlilik de oldukça yoğundur- yeni bir ortak vatandaşlık ve özerklik çerçevesi önerisi sunmuştur. Bu bağlamda CAB, yalnızca MILF ve Moro sorununa bir çözüm değil; Mindanao'daki çok kültürlü toplumsal yapıyı yeniden tanımlayan bir dönüm noktasıdır (Carolan,2016).

Carolan'a (2016) göre CAB'in en yenilikçi yönlerinden biri, gücün paylaşımı ve adaletin kurumsallaşması konusunda getirdiği düzenlemelerdir. Anlaşmanın ek maddelerinde öngörülen temsilde çeşitlilik, bağımsız komisyonların kurulması ve yerli halk ile göçmen toplulukların temsili, geçmişte göz ardı edilmiş haklara dair kolektif bir yeniden profil oluşturma çabasıdır. Aynı şekilde, Moro halkının yüzyıllara yayılan toprak gaspı ve mülkiyet kayıplarına ilişkin "haksız el koyma" geçmişini tanıyan madde- önceki anlaşmalarda hiç yer almamış- bu sorunu resmi olarak gündeme taşımıştır. Böylece CAB, sadece savaşın sonlanmasını değil; yoksun bırakılmış toplulukların adil katılım, toprak iadesi ya da tazminat hakkı gibi yapısal adaleti hedefleyen bütünsel bir barış vizyonu sunmaktadır (Carolan,2016).

Bunlara ek olarak Carolan (2016) CAB metninin, Mindanao barış sürecini yalnızca yerel dinamiklerle değil, küresel barış deneyimleri ve önceki başarısızlıklarla birlikte okuyabilmek için yeni bir çerçeve sunduğunu ifade etmektedir. Örneğin, bağımsız silahsızlanma süreci, Good Friday Agreement'ta (Kuzey İrlanda'daki barış anlaşması) görülen modellerden esinlenerek düzenlenmiştir; Moro için kurulan "Independent Decommissioning Body" (Bağımsız Silahsızlanma Komisyonu) bu adaptasyonun somut göstergesidir. Bu yaklaşım, çatışmanın yalnızca siyasi değil -toplumsal, kültürel ve güvenlik temelli- çok boyutlu doğasını kabul eden

ve uzun vadeli istikrarı hedefleyen bir çözüm modelinin temelini oluşturur (Carolan,2016). Bu noktada Good Friday Agreement'a bakılmasında fayda vardır.

Good Friday Anlaşması, 1998 yılında, Irish Republican Army (IRA) ile İrlanda Cumhuriyeti arasındaki tarihsel çatışmaları sona erdirmek amacıyla imzalanmış; güç paylaşımı esasına dayanan, geniş kurumsal reformlar içeren kapsamlı bir barış anlaşmasıdır. Tannam'ın (2004) aktardığına göre anlaşma kapsamında, Kuzey İrlanda'da orantılı temsil esasına göre işleyen bir meclis ve ada genelinde iş birliğini güçlendirmeyi amaçlayan bir sınır ötesi komite kurulmuştur. Ayrıca, İrlanda Anayasası'ndaki Kuzey İrlanda üzerindeki toprak iddiasını değiştiren anayasa reformları da sürecin parçası olmuştur. Bu yönleriyle Good Friday Anlaşması, yalnızca çatışmayı sonlandırmayı değil; taraflar arasında yeni bir siyasal ilişki kurmayı ve geçmişin başarısızlıklarından öğrenerek kalıcı barışı inşa etmeyi hedefleyen bir "öğrenme süreci"nin sonucu olarak değerlendirilmiştir (Tannam,2014).

Ayrıca Tannam (2004) Good Friday Anlaşması'nın en kritik yönlerinden birinin, özellikle Kuzey İrlanda'daki paramiliter grupların silahsızlanmasını öngören hükümleri olduğunu belirtmektedir. Bu konu, müzakereler sırasında en önemli anlaşmazlık alanlarından biri olmuştur. Birleşik Krallık yanlısı (unionist) aktörler, IRA ile olan tarihsel ve örgütsel bağları nedeniyle Sinn Féin'in Kuzey İrlanda Meclisi'nde görev almasını, IRA'nın silahsızlanması ve şiddetten kesin olarak vazgeçmesi koşuluna bağlamıştır. Bu bağlamda silahsızlanma meselesi, yalnızca güvenlik politikalarının bir unsuru olarak değil, aynı zamanda barış sürecinin meşruiyeti ve siyasal katılımın kabulü açısından da belirleyici bir konu haline gelmiştir (Tannam, 2004).

Anlaşma çerçevesinde, Independent International Commission on Decommissioning (IICD) adlı bağımsız bir silahsızlanma komisyonu kurulmuştur. Komisyonun görevi, silahlı grupların silahlarını teslim etmelerini sağlamak ve bu sürecin doğrulanabilir biçimde gerçekleşmesini gözetmektir. Silahların "kullanılamaz hale getirilmesi" (put beyond use) ifadesi, süreçte kullanılan teknik ve politik olarak hassas bir ifadedir; zira taraflar için silah bırakmak, sadece fiziki bir adım değil, sembolik bir güç kaybı anlamına da gelmektedir. Silahsızlanma süreci, zamana yayılmış ve kademeli şekilde yürütülmüş; ilk etapta bazı küçük çaplı silah bırakma adımları atılmış, ancak IRA'nın tam silahsızlanması 2005 yılına kadar tamamlanamamıştır. Bu gecikmeler, taraflar arasında güven krizlerine yol açmış, anlaşmanın uygulanmasını zaman zaman zora sokmuştur. Ancak nihayetinde, IICD'nin gözetiminde IRA dahil olmak üzere birçok silahlı grubun silahlarını teslim etmesi, barış sürecinin en somut ve sembolik başarılarından biri olarak değerlendirilmiştir (Tannam,2014).

Bu bağlamda Good Friday Anlaşması'nda silahsızlanma mekanizmalarının kurumsal ve denetlenebilir biçimde tasarlanmış olması, barış süreçlerinde güven inşasının ne denli kritik olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Mindanao barış sürecinde de önceki girişimlerin başarısızlığı büyük ölçüde kurumsal zayıf-

lıklar ve uygulama eksikliklerinden kaynaklanmıştır. Dolayısıyla CAB metni, bu tarihsel deneyimlerden hareketle daha işlevsel ve sürdürülebilir bir kurumsal yapı oluşturmayı amaçladığı görülmektedir.

Fakat bunların yanı sıra Carolan'ın aktardığına göre (2016), önceki barış çabalarında da özerk yürütme, yasama ve yargı organları öngörülmüş olsa da bu kurumların işlevselliği sağlanamamış ve kalıcı bir barışa ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu çerçevede CAB, önceki metinlerin eksikliklerini yalnızca yüzeysel biçimde gidermeye çalışmakla kalmayıp, bu eksiklikleri ayrıntılı biçimde ele alarak çözüm üretmeyi hedefleyen daha kurumsallaşmış bir yapı sunmaktadır. Bu yönüyle anlaşma, taraflar arasındaki mutabakatı sürdürme potansiyeli taşımakta ve nihai barışa ulaşma konusundaki umutları artırmaktadır. Ancak, önceki deneyimlerin gösterdiği üzere, bu umutların gerçekleşebilmesi için anlaşmanın uygulama sürecindeki detayların da başarıyla hayata geçirilmesi gerekmektedir (Carolan,2016).

Chan (2014) ise 2014 yılındaki bu anlaşmanın olumlu yönlerinin umut verici olduğu fikirlerinin yanı sıra kalıcı barışın sağlanmasını zorlaştıran hatalar yapıldığına dair birtakım eleştirilerde bulunmuştur. Chan'a (2014) göre MNLF'nin mevcut barış sürecindeki konumu, barışın sürdürülmesinin önündeki zorluklardan biri olarak durmaktadır. Burada meseleye kapsayıcılık açısından bakılabilir. MILF ile Filipinler hükümeti arasında imzalanan CAB, doğrudan şiddetin sona ermesi açısından önemli bir adım teşkil etse de MNLF'nin bu sürece yalnızca sınırlı ölçüde dâhil edilmesi ve örgüt içindeki parçalanmış yapının varlığını sürdürmesi, sürecin kapsayıcılığı ve kalıcılığı açısından ciddi belirsizlikler yaratmaktadır. Yani MILF'nin öne çıkmasıyla MNLF'nin ikinci planda bırakıldığı algısı, bazı fraksiyonlarda ciddi memnuniyetsizlik yaratmıştır. Chan (2014), bu durumu MNLF içindeki üç ana fraksiyonun - özellikle Nur Misuari'nin liderliğini sürdürdüğü Merkez Komite'nin- süreçten dışlanmışlık hissiyle hareket etmesine bağlamakta ve bu durumun gelecekte yeni bir çatışma riski taşıdığını öne sürmektedir. Chan (2014) burada MNLF'nin resmî ve yapısal olarak entegre edilmemesinin barışın kırılganlığını artırdığını vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, 2014 tarihli Bangsamoro Kapsamlı Barış Anlaşması (CAB), Filipinler'de onlarca yıl süren çatışma, siyasi kırılma ve başarısız barış girişimlerinin ardından, yalnızca bir barış anlaşması değil; aynı zamanda tarihsel adaletsizlikleri de hedef alan çok katmanlı bir çözüm vizyonu sunan bir uzlaşı metni olarak da değerlendirilmektedir.

Carolan'ın (2016) da vurguladığı gibi, CAB'in yenilikçi yönleri sadece kurumsal yapıların öngörülmesiyle sınırlı kalmamış; temsilde adalet, toprak haklarının tanınması ve silahsızlanma gibi daha önceki anlaşmalarda yeterince yer verilmeyen temel meseleleri de doğrudan gündeme taşımıştır. Özellikle Kuzey İrlanda'daki Good Friday Anlaşması'ndan esinlenen silahsızlanma modeli, CAB'in uluslararası barış tecrübelerinden öğrenme kapasitesini yansıtmakta; bu yönüyle de süreci yalnızca yerel bağlamla sınırlı bırakmamaktadır.

Bununla birlikte, sürecin başarısı yalnızca metnin kapsamlılığına değil, uygulama aşamasında gösterilecek siyasi irade ve toplumsal katılıma da bağlıdır. Örneğin MNLF'nin sürece yapısal olarak entegre edilmemesi ve bu durumun yarattığı dışlanmışlık hissi, barışın sürdürülebilirliği açısından önemli bir risk faktörü olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla CAB, umut vadeden bir başlangıç olmakla birlikte, Bangsamoro'da kalıcı barışın sağlanması için toplumsal kapsayıcılık, adalet ve güven inşasını merkeze alan çok yönlü politikaların kararlılıkla sürdürülmesini gerektiren dinamik bir sürecin parçası olabilir.

Sonuç

Bu çalışma, Moro Barış Süreci'ni tarihsel arka planı, çatışma dinamikleri ve barış girişimlerinin gelişimi çerçevesinde ele alarak Filipinler'in güneyindeki uzun süreli çatışmanın çok katmanlı yapısını ortaya koymayı amaçlamıştır. Analiz boyunca, çatışmanın yalnızca silahlı bir mücadele biçimi değil; aynı zamanda kimlik, temsil, yönetişim ve yapısal adalet boyutlarıyla şekillenen kapsamlı bir toplumsal mesele olduğu görülmüştür. Bu nedenle barış süreçlerinin değerlendirilmesi, yalnızca çatışmanın sona erdirilip erdirilmediğine değil, aynı zamanda barışın niteliği ve sürdürülebilirliğine dair daha geniş bir çerçevede yapılmalıdır.

Çalışmada incelenen üç temel barış girişimi -1976 Tripoli Anlaşması, 1996 Nihai Barış Anlaşması ve 2014 Bangsamoro Kapsamlı Barış Anlaşması (CAB)- arasında özellikle CAB'ın kapsamı ve hedeflediği dönüşüm düzeyi bakımından önceki girişimlerden ayrıldığı görülmüştür. CAB, özerklik mekanizmasının yeniden yapılandırılması, temsilde çeşitliliğin artırılması, toprak hakları ve geçmişte yaşanan adaletsizliklerin tanınması gibi konulara yer vererek barış sürecini yalnızca güvenlik odaklı bir yaklaşımın ötesine taşımıştır. Bununla birlikte, sürecin uygulama aşamasında çeşitli güçlükler devam etmektedir. MNLF'nin sürece sınırlı katılımı, örgüt içi bölünmeler, yönetim kapasitesine ilişkin sorunlar ve toplumsal beklentilerin farklılığı gibi etkenler, barışın kapsayıcılığı üzerinde belirleyici olmaya devam etmektedir. Bu unsurlar, çatışmanın tamamen sona ermesine rağmen, barışın toplumsal düzeyde kökleşmesinin ve çatışma ihtimalinin elimine olmasının hâlâ uzun vadeli bir çaba gerektirdiğini göstermektedir.

Bu bağlamda çalışma, Filipinler örneğinde çatışma yönetimi ile çatışmanın yatıştırılması arasındaki ilişkinin doğrusal bir süreç izlemediğini ortaya koymaktadır. İncelenen anlaşmalar, çatışmanın şiddet düzeyinin azaltılmasının tek başına kalıcı barışın sağlanması için yeterli olmadığını göstermektedir. Özellikle 1976 Tripoli Anlaşması ve 1996 Nihai Barış Anlaşması, çatışmanın kontrol altına alınması ve taraflar arasında müzakere zemininin korunması açısından önemli işlevler üstlenmiş olsa da, yapısal sorunların giderilmesi ve kapsayıcı bir siyasal düzenin oluşturulması bakımından sınırlı kalmıştır. Buna karşılık CAB, güç paylaşımı, yönetişim reformları ve daha geniş temsil mekanizmaları içermesi nedeniyle çatışmanın yatıştırılması yaklaşımına

daha yakın bir çerçeve sunmaktadır. Ancak uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlar, çatışma yönetimi ile çatışmanın yatıştırılması arasındaki sınırların uygulamada her zaman kesin biçimde ayrışmadığını göstermektedir. Bu durum, barış ve çatışma çalışmaları literatüründe sıklıkla ayrı kategoriler halinde ele alınan çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması kavramlarının pratikte birbirini dışlayan değil, çoğu zaman birbirini tamamlayan süreçler olarak işlediğine işaret etmektedir. Moro örneği, çatışmanın kontrol altına alınmasına yönelik mekanizmaların, uygun siyasal ve kurumsal koşullar oluştuğunda daha kapsamlı barış girişimlerine zemin hazırlayabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, kurumsal reformların tek başına yeterli olmadığı; toplumsal meşruiyet, kapsayıcılık, uygulama kapasitesi ve yerel düzeyde sahiplenme gibi unsurların da barışın sürdürülebilirliği açısından belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

Moro Barış Süreci'nin gelişimi, çatışma çözümünde kurumsal düzenlemelerin önemini ortaya koyarken; barış inşasının yalnızca hukuki metinlere değil, bunların sahada ne ölçüde karşılık bulduğuna bağlı olduğunu göstermektedir. Bölgedeki tarihsel eşitsizliklerin giderilmesi, toplumsal güvenin yeniden inşa edilmesi, yerel yönetim yapılarının işlevselliğinin güçlendirilmesi ve farklı toplumsal kesimlerin sürece etkin biçimde dahil edilmesi, sürecin geleceğine dair belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle Moro örneği, çatışma yönetiminin uzun soluklu, çok yönlü ve adalet odaklı bir süreç olduğunu hatırlatmakta; çatışma yatıştırılması sonrası toplumlarda barışın yalnızca bir sonuç değil, sürekli olarak yeniden üretilmesi gereken bir süreç olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Moro Barış Süreci hem olumlu ilerlemeler hem de devam eden kırılganlıklar içeren çok katmanlı bir deneyim sunmaktadır. CAB ile sağlanan çerçeve, barışın tesisine yönelik önemli bir adım olmakla birlikte, sürecin sürdürülebilirliği için uygulama aşamasının titizlikle yürütülmesi ve toplumsal kapsayıcılığın güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma, Moro örneği üzerinden barışın yalnızca fiziksel şiddetin sona ermesiyle değil; aynı zamanda toplumsal adaletin güçlendirilmesi, siyasal temsil mekanizmalarının geliştirilmesi ve yönetişim kapasitesinin artırılmasıyla mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması kavramlarının Filipinler örneğinde nasıl somutlaştığını göstermekte ve barış süreçlerinin değerlendirilmesine ilişkin daha geniş bir analitik perspektif sunmaktadır.

Ayrıca gelecekte yapılacak çalışmaların, Bangsamoro Özerk Bölgesi'nin (BARMM) uzun dönemli yönetişim performansına, yerel halkın barış sürecine ilişkin algılarına ve farklı Moro gruplarının sürece katılım düzeylerine odaklanması yararlı olabilir. Bunun yanında Moro deneyiminin Aceh, Kuzey İrlanda veya Güney Tayland gibi benzer etno-politik çatışmalarla karşılaştırmalı olarak incelenmesi, çatışma yönetimi ve çatışmanın yatıştırılması literatürüne yeni katkılar sağlayabilir. Böyle bir karşılaştırmalı perspektif, farklı çatışma bölgelerinde uygulanan barış modellerinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyarak, gelecekteki barış girişimlerine ilişkin daha kapsamlı değerlendirmelerin yapılmasına katkı sunabilir.

Kaynakça

Bauzon, Kenneth E., (1999), The Philippines: The 1996 Peace Agreement for the Southern Philippines: An Assessment, Ethnic Studies Report, C:17, S:2

Bertrand, Jacques, (2000), Peace and Conflict in the Southern Philippines: Why the 1996 Peace Agreement Is Fragile, *Pacific Affairs*, C:73, S:1, ss. 37-54 https://doi.org/10.2307/2672283

Buendia, Rizal G., (2025), The State-Moro Armed Conflict in the Philippines Unresolved National Question or Question of Governance?, *Asian Journal of Political Science*, C:13, S:1, DOI:10.1080/02185370508434252

Carolan, Gene, (2016), Solving the Moro Problem: Legalizing the Bangsamoro Peace Process, *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, C:8, S:3, ss. 212-223. https://doi.org/10.1108/JACPR-02-2016-0214

Chan, Anton, (2014), 'Comprehensive Agreement on the Bangsamoro' – A Roadmap to Peace in the Southern Philippines?, *Counter Terrorist Trends and Analyses*, C:6, S:3, ss. 25-30. https://www.jstor.org/stable/26351242

Cline, Lawrence, (2000), The Islamic insurgency in the Philippines, *Small Wars & Insurgencies*, C:11, S:3 ss. 115-138

Darby, John P., (2001), The Effects of Violence on Peace Processes, United States Institute of Peace Press, ss. 116-123.

de Villiers, Bertus, (2015), Special regional autonomy in a unitary system – preliminary observations on the case of the Bangsomoro homeland in the Philippines, *Verfassung und Recht in Übersee / Law and Politics in Africa, Asia and Latin America*, C:48, S:2, ss. 205-226.

Diehl, Paul F., (2016), Exploring Peace: Looking Beyond War and Negative Peace, *International Studies Quarterly*, C:60, S:1, ss. 1-10. https://doi.org/10.1093/isq/sqw005

Galtung, Johan, (1969), Violence, peace and peace research, *Journal of Peace Research*, C:6,

ss. 167-191.

Gartner, Scott Sigmund ve Melin, Molly M., (2009), Assessing Outcomes: Conflict Management and the Durability of Peace, *The SAGE Handbook of Conflict Resolution*, ed. Bercovitch, Jacob, Kremenyuk, Victor, Zartman I William, ss. 564-580

Hawkins, Michael, (2008), Muslim Integration in the Philippines: A Historiographical Survey, *Asia-Pacific Social Science Review*, C:8, S:1, ss. 19-31.

Herbolzheimer, Kristian, (2015), *The peace process in Mindanao, the Philippines: Evolution and lessons learned*, International Crisis Group, Asia Report No. 281. https://www.files.ethz.ch/isn/195220/a6c4f7339db9c90cd15a63c85405404e.pdf

Hernandez, Carolina G., (1997), The Philippines in 1996: A House Finally in Order?, *Asian Survey*, C:37, S:2, http://www.jstor.org/stable/2645490 .

Herrera, Dana R., (2015), The Philippines: An Overview of the Colonial Era, *Southeast Asia in the Humanities and Social Science Curricula*, C:20, S:1.

Kamlian, Jamail A., (2011), Ethnic and Religious Conflict in Southern Philippines: A Discourse on Self-Determination, Political Autonomy, and Conflict Resolution, *Global & Strategis*, C:5, S:1.

Lingga, Abhoud Syed M., (2004), Muslim Minority in the Philippines, Issues and Challenges for Peace and Conflict Resolution in Southeast Asia
https://ask.orkg.org/item/100510646/Muslim-Minority-in-the-Philippines
May, R. J., (2001), Muslim Mindanao: Four Years After the Peace Agreement, *Southeast Asian Affairs*, C:2001, s.263-275. http://www.jstor.org/stable/27912280
McBride, Michael ve Skaperdas, Stergios (2014), Conflict, Settlement, and the Shadow of the Future, Journal Economic Behavior& Organization,
http://dx.doi.org/10.1016/j.jebo.2014.04.023
Rabasa, Angel ve Chalk, Peter. (2001), Muslim Separatist Movements in the Philippines and Thailand, *Indonesia's Transformation and the Stability of Southeast Asia*, RAND Corporation ss.85-98
Rauchaus, Robert W., (2006), Asymmetric Information, Mediation, and Conflict Management, *World Politics*, C:58, S:2
Tannam, Etain, (2001), Explaining the Good Friday Agreement: A Learning Process,
Government and Opposition, C:36, S:4, s.493-518. doi:10.1111/1477-7053.00078
Thakore, Digvijaysinh, (2013), Conflict and Conflict Management, *Journal of Business and Management*, C:8, S:6
Tuminez, Astrid S., (2008), Neither Sovereignty Nor Autonomy: Continuing Conflict in the Southern Philippines, Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law), C:102, s.122-125. http://www.jstor.org/stable/25660279
Wolff, Stefan, (2011), A resolvable frozen conflict? Designing a settlement for Transnistria, *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, C:39, S:6
U.S. Department of Justice, (2014), Armed Conflicts Report - Philippines Mindanao (1971-first combat deaths),
https://www.justice.gov/sites/default/files/eoir/legacy/2014/02/25/Philippinesmm_Mindanao.p df (erişim tarihi: 09.09.2025)